

Klinik Uygulamaların Hemşirelik Öğrencilerinin Profesyonel Benlik Kavramı ve Durumsal-Sürekli Kaygı Düzeyine Etkisi: Tek Gruplu Yarı Deneysel Çalışma

Berra Yılmaz Kuşaklı*

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü,
berrakusakli@aydin.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5612-9554>

Sümeyye Tiryaki

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Anestezi Pr., İstanbul, Türkiye
sumeyye.tiryaki@sbu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-3523-5737>

ÖZET

Giriş ve Amaç: Profesyonel benlik algısının geliştirilmesinde hemşirelik eğitimi şüphesiz ki çok önemli bir yere sahiptir. Hemşirelik eğitiminde teorik bilgi kadar klinik uygulama da oldukça önemlidir. Hemşirelik öğrencilerinin alışıktığı bu yeni ortamda uyum gücünü çekmekte ve dolayısı ile kaygı düzeyi artmaktadır. Bu araştırma klinik uygulamaların hemşirelik öğrencilerinin profesyonel benlik algısı ve durumsal-sürekli kaygı düzeyine etkisinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın türü kontrol grupsuz yarı deneysel tasarımda yürütülen nicel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de bir vakıf üniversitesinin Hemşirelik Bölümü’nde 2023-2024 eğitim ve öğretim döneminde öğrenim gören 43 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Veriler “Kişisel Bilgi Formu, Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ) ve Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” ile klinik uygulama öncesi ve sonrasında toplanmıştır. Veri analizi SPSS 26.0 paket programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ile Paired Samples t-Test ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Hemşire öğrencilerin klinik uygulama öncesi Profesyonel Benlik

Makalenin geliş tarihi: 04/03/2025 - Makale Kabul Tarihi: 18/06/2025

Sorumlu Yazar: Berra Yılmaz Kuşaklı

*Destekleyen Kuruluş: Bu çalışma İstanbul Esenyurt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) tarafından 26.03.2024 tarih 2024-03 nolu (BAP/2024/10-B) Bilimsel Araştırma Projesi olarak desteklenmiştir.

“Bu çalışma 25-28 Eylül 2024 tarihleri arasında Ankara’da düzenlenen 8. Uluslararası 19. Ulusal Hemşirelik Kongresi’nde sözlü bildirisi olarak sunulmuştur”

DOI: 10.17932/IAU.ASD.2015.007/asd_v01i1i2002

Kavramı Ölçeği toplam puanının 131.814 ± 11.531 , Durumluk Kaygı Ölçeği puanının 42.963 ± 9.85 ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanının 45.302 ± 8.416 olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin profesyonel benlik kavramı algısının ($t=-0.85$ df:42, $p=0.40$), durumluk kaygı düzeyinin ($t=0.215$, df=42, $p=0.831$) ve sürekli kaygı düzeyinin ($t=-1.279$, df=42, $p=0.271$) klinik uygulama öncesi ile sonrası ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Sonuç: Öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramının iyi seviyede olumlu olduğu ilk klinik uygulama öncesine göre yükseldiği, durumluk ve süreklilik kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin klinik deneyimleri arttıkça Profesyonel Benlik bilincinin arttığı, durumluk kaygı düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Ayrıca, bu tür çalışmaların daha geniş örneklem grubu ve yıllara göre profesyonel benlik kavramı ve kaygı düzeyi farklılıklarını izlemek için tekrarlanması önerilir.

Anahtar kelimeler: kaygı, durumsal-süreklilik kaygı, profesyonel benlik, öğrenci hemşire, klinik deneyim.

The Effect of Clinical Practices on Nursing Students' Professional Self-Concept and State-Trait Anxiety Level: A One-Group Quasi-Experimental Study

Introduction and Aim: Nursing education undoubtedly plays a very important role in the development of professional self-concept. Clinical practice is as important as theoretical knowledge in nursing education. Nursing students experience difficulties in adapting to this new environment, which they are not accustomed to, and as a result, their anxiety levels increase. This study was conducted to examine the effect of clinical practices on nursing students' professional self-perception and situational-trait anxiety level.

Method: The type of the study is a quantitative study conducted in a quasi-experimental design without a control group. The sample of the study consisted of 43 nursing students studying in the Nursing Department of a foundation university in Turkey during the 2023-2024 academic year. Data were collected before and after clinical practice using the Personal Information Form, the Professional Self-Concept Scale for Student Nurses (PSCS), and the State-Trait Anxiety Inventory. Data analysis was performed with SPSS 26.0 package program. Data were analyzed using frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and Paired Samples t-Test.

Results: It was determined that the total score of the Professional Self-Concept

Scale was 131.814 ± 11.531 , the State Anxiety Scale score was 42.963 ± 9.85 and the Trait Anxiety Scale score was 45.302 ± 8.416 before the clinical practice. It was found that there was no statistically significant difference between the perception of professional self-concept ($t=-0.85$ df:42, $p=0.40$), state anxiety level ($t=0.215$, df=42, $p=0.831$), and trait anxiety level ($t=-1.279$, df=42, $p=0.271$) before and after clinical practice ($p>0.05$).

Conclusion: It was found that student nurses' professional self-concept improved significantly compared to before their first clinical practice, and that their state and trait anxiety levels were moderate. It can be said that as students' clinical experiences increase, their professional self-concept increases and their state anxiety levels decrease. Furthermore, it is recommended that such studies be repeated with a larger sample group and to follow differences in professional self-concept and anxiety levels over the years.

Keywords: anxiety, state and trait anxiety, professional self-concept, student nurse, clinical experience.

GİRİŞ

Mesleklerin statü kazanmasında, profesyonellik önemli bir rol oynamaktadır (Leonard et al, 1995). Profesyonellik kavramı, kişilerin görevlerini yerine getirilebilmesi için üst seviyede entellektüel düzeyde bir eğitim olarak, bu eğitim sonucunda hem bilgi hem de tecrübe kazanılması ile erişilecek mükemmellik ve bireysel ilkeler doğrultusunda kazanılan deneyimlerin eyleme dönüştürülmesidir. Profesyonellik, diğer mesleklerde olduğu gibi hemşirelik mesleğinin de uzun süredir üzerinde durduğu önemli bir konudur. Hemşirelik mesleğinin profesyonel bir statüye sahip olarak topluma kaliteli hizmet sunabilmesi için meslek üyelerinin profesyonel benliklerinin yüksek seviyede olması gerekmektedir (Sabancıoğulları ve Doğan, 2012). Profesyonel benlik algısı, meslek üyesinin mesleğin özelliklerini, standartlarını ve becerilerini öğrenmesi, benimsemesi ve bunları uygulamalarına yansıtması, profesyonel idealleri ve değerleri yaratması ile kendini gösterir (Sabancıoğulları ve Doğan, 2014, Yazdannik ve ark., 2012). Hemşirelik mesleği için profesyonel benlik kavramı, hemşirelerin hastaları ile kurdukları iletişime, hemşirelik uygulamalarına ve hemşirelik düşünme biçimine yön veren, hemşirelerin sahip olduğu değerler ve inançlardır. Kısaca profesyonel benlik kavramını, hemşirelerin temelde var olan kişisel benlik kavramları ile mesleğe giriş ile birlikte benimsemiş olduğu mesleki niteliklerin birbiriyle bütünleşmesi olarak tanımlanmak mümkündür. Bu bütünleşmeyi etkileyen faktörler incelendiğinde, mesleki sorumluluk ve değerler, akademik süreç, teorik bilgi ile uygulama arasındaki denge, mesleki deneyim ve kültür olarak

sıralanabilir. Kişilerin profesyonel benlik algılarının gelişimi, mesleki eğitim ile başlamakta. Bu gelişim meslek yaşamına başlanması ile birlikte sürekli olarak gelişmeye devam eder. Hemşireler bu süreç ile bilgi, beceri, tutum, değer ve etik standartları içselleştirir. Profesyonel benlik kavramının yetersiz gelişmesi durumunda, mesleki alanda söz sahibi olamama, mesleki rolü yerine getirememesi, mesleğin diğer üyeleri tarafından kabul görmemesi ve mesleğin standartlarını karılamada ve meslekle bağlantı kurmada yetersizlik gibi ciddi sorunlar oluşur. Bu sorunlar öncelikle bireyi daha sonra da kurumu etkilemekte ve verilen hizmetlerin olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir (Yalçiner, 2018). Olumlu profesyonel benlik kavramının geliştiğinde ise; meslekten daha fazla doyum alındığı, tükenmişliğin ve işten ayrılmaların azaldığı, daha nitelikli hizmet sunumunun olduğu ve meslek temsilinin daha güçlü olduğu belirtilmektedir (Sabancıoğulları ve Doğan 2012). Ayrıca, mesleğin toplum imajı olumlu yönde etkilenirken, meslek üyelerinin kendi benliklerini değerli ve yeterli bulmalarını da sağlamaktadır (Yalçiner, 2018).

Profesyonel benlik algısının geliştirilmesinde hemşirelik eğitimi şüphesiz ki çok önemli bir yere sahiptir. Profesyonel kimlik gelişimi öğrencilik süresinde okul eğitimi ile beraber başlamaktadır. Bu süreç çalışma hayatı içinde gelişmeye devam etmektedir (Sabancıoğulları ve Doğan 2012). Bu kapsamda profesyonel değerler, öğrencilerin mesleki eğitimleri sürecince mesleki norm ve standartlara dayalı olarak klinik deneyim kazandırılarak sürekli bir iyileştirme ve geliştirme faaliyetleri yürütülmektedir. Hemşirelik eğitimi öğrencilere hemşirelik bakımı hakkında temel bilgi ve psikomotor becerilerin kazandırılmasını sağlar. Bu eğitim uygulamalı olarak gözlem ve yorum yapmayı gerektiren özel bir süreci içermektedir (Kol ve Ince, 2018). Hemşirelik eğitimi, birbirini tamamlayan teorik bilgi ve klinik uygulama olmak üzere iki ana bileşenden oluşan bütünlük bir eğitimidir (YÖK, 2008). Eğitim sürecinin yarısını oluşturan klinik uygulamalar, öğrencilerin teorik bilgi ile uygulama arasında bağ kurarak bütüncül bakış açılarını ve psikomotor becerilerini geliştirmelerine, gelecekteki rolleri için sosyalleşmelerine yardımcı olmaktadır (Bal ve ark., 2025). Hemşirelik eğitimindeki teorik olarak verilen bilginin büyük bir bölümü okullardan alınırken bu bilginin kullanılması uygulama ortamlarında veya hastanelerde kişilerle iletişim kurarak, dokunarak gerçekleşir. Bu nedenle hemşirelik eğitiminde klinik uygulama oldukça önemli bir yere sahiptir (Kol ve Ince, 2018, Latif ve Mat Nor, 2019). Bu klinik uygulama sürecinde gerçek yaşantıyı deneyimleyebileceği hastane ortamına çıkan öğrenci, iletişim konusunda bir takım deneyimsizlikler yaşarken, sorunlarla da karşılaşmakta, alışık olmadığı bu yeni ortamda uyum güçlüğü çekmekte ve dolayısı ile kaygı düzeyi artmaktadır (Gümüş ve Ünüsoy Dinçer

2023). Kaygı kötü bir şey olacakmış hissi gibi bir endişeyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak tanımlanmaktadır. Kaygı, kişinin yaşadığı anda ve gelecekte nasıl gerçekleşeceğini bilmediği olaylara ve durumlara karşı vermiş olduğu sağlıklı bir cevaptır (Kıymaz ve ark., 2024). Yapılan çalışmalarda klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin ilk uygulama öncesinde korku, kaygı, heyecan-mutluluk ve üzüntü gibi duygu durumları yaşadıkları saptanmıştır (Genç Köse ve ark., 2021). Öğrencilerin klinik uygulamalarına çıkmadan önce yanlış yapma, zararlı uygulama korkusu, olumsuz tepkiler yaşama, bilgi ve becerinin yetersiz olması ve güven eksikliği gibi düşünceleri kaygı yaşamalarına neden olabilmektedir (Wang et al, 2019). Literatürde öğrencinin klinik ortamda yaşamış olduğu kaygı ve stresin, klinik uygulamada bulunduğu sağlık profesyonelleri ile ilişki kurmada güçlüğü, stres oluşturan durumlarda baş etmede yetersizliğe, zayıf sosyal ilişkiler ve iş performansında azalmaya, mesleki yetersizliğe, hastaneye uyumda zorlanmaya, hastalara zarar verme endişesi yaşamasına, hatalı yada eksik bilgi verme korkusu, hastane uygulamalarında yanlışlık yapma kaygısına neden olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Kıymaz ve ark., 2024; Tektaş ve ark., 2016). Bu nedenlerden dolayı hemşirelik öğrencileri için klinik uygulamalar en çok kaygı yaratan durumlardan birisidir (Brady et al, 2019). Bu nedenle planlanan çalışmanın klinik uygulamaya çıkacak öğrencilerin hem profesyonel benlik kavramına hem de yaşadıkları kaygı düzeylerine etkisinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu kapsamda öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramının ve kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi, eğitimciler olarak bize eğitim sürecinde profesyonel benlik kavramının geliştirilmesine ve kaygı düzeyinin azaltılmasını sağlamaya yönelik girişimlerin başarısının değerlendirilmesine imkan verip, öğrenci algılarının olumlu yönde oluşmasını ve mesleki rollerin gelişimini sağlayacaktır. Bu özden hareketle bu çalışmada, klinik uygulamaların öğrenci hemşirelerin profesyonel benlik kavramı ve durumsal-sürekli kaygı düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma, tek gruplu yarı deneysel tasarımda ön test ve son test, kontrol grupsuz bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini bir vakıf üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören 120 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiş araştırmaya katılmaya gönüllü olan tüm

öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma 43 hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği” ve “Sürekli-Durumsal Kaygı Ölçeği” ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Öğrenci hemşirelerin yaş, cinsiyet, sınıf, yaşadığı yer gibi sosyodemografik özellikleri ve algıladığı duyguları içeren 10 sorudan oluşan form araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır.

Öğrenci Hemşirelerde Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği (ÖHPBKÖ): Sabancıoğulları ve Doğan (2011) tarafından geliştirilen ölçek 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, “1-Hiç Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Katılıyorum ve 4-Çok Katılıyorum şeklinde dördümlü Likert olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin 14 maddesi ters ifade içermekte, ters puanlama yapılmaktadır (Sabancıoğulları ve Doğan, 2011).

Durumluk- Sürekli Kaygı Ölçeği: Literatürde yaygın olarak kullanılan Durumluk- Sürekli Kaygı Ölçeği Öner ve Le Compte (1985) tarafından Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılan ölçek 40 maddeden oluşan iki bölümden oluşmaktadır. Literatürde bu ölçeğe “Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri”de denilmektedir. Kişinin kendisini belirli bir anda nasıl hissettiğini belirlemek üzere Durumluk Kaygı Ölçeği, kişinin genellikle kendini nasıl hissettiğinin belirlenmesi ise Süreklilik Kaygı Ölçeği ile ölçülmektedir (Öner ve Compte, 1985).

Verilerin Toplanması

Araştırma veriler 01.04.2024-30.06.2024 tarihleri arasında 12 günlük süren klinik uygulama başlamadan önce (01.04.2024 tarihinde) ve klinik uygulama sonrasında (30.06.2024 tarihinde toplanmıştır. Veriler üniversitede hemşirelik bölümünde araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara kapalı zarf ile verilerek Kişisel Bilgi Formu ve belirtilen ölçeklerin doldurulması istenmiştir. Doldurulan anketler araştırmacılar tarafından üç gün içerisinde teslim alınmıştır. Anketlerin toplam doldurma süresi 10 dakikadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veri analizi; IBM SPSS Statistics 26.0 paket programı ile yapılmıştır. Veri analizinde tanımlayıcı istatistiklerden; sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve tekrarlı ölçümler için Paired Sample testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Öncelikle araştırmada kullanılan ölçeklerin kullanımı için ilgili yazarlardan e-mail ile izin alınmıştır. Araştırmanın yürütülebilmesi için İstanbul Esenyurt Üniversitesi Etik Kurulundan Etik Kurul izni (26.03.2024 tarih 2024-03) ve kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan hemşirelik öğrencilerinden Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu alınmıştır. Tekrarlı ölçümler için katılımcılara bilgi verilerek anketlere kod numarası/rumuz verilmesi istenmiştir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları (Sınırlılıkları)

Çalışmanın sınırlılığı bir üniversitede öğrenim gören öğrenci hemşireler ile yapılmasıdır. Araştırmaya katılan hemşire öğrencilerin sayısı evrenin %35'ni oluşturması bir sınırlılıktır. Ayrıca diğer bir sınırlılık araştırmanın yapıldığı üniversitenin yeni kurulmuş olmasına bağlı olarak eğitime başlanan 1. ve 2. sınıf hemşirelik öğrencileri çalışmamızın örnekleminde yer almış olmasıdır. İkinci sınıf öğrencilerinin güz döneminde klinik staj uygulama deneyimi araştırmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir.

BULGULAR:

Tablo 1'de araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri sunulmuştur. Katılımcıların 18-34 yaş aralığında, yaş ortalamasının 21.28 ± 3.06 olduğu, %51.20'nin (n=22) 20 yaş ve altı yaş grubunda olduğu, %58.14'nün (n=25) kadın, %58.14'nün (n=25) 1. sınıf öğrencisi, %41.9'nun (n=19) Nitelikli Anadolu Lisesi mezunu olduğu, %58.14'nün (n=25) en uzun yaşadığı yerin il olduğu, %79.07'nin (n=34) kişinin aile yapısının çekirdek aile olduğu, %58.14'nün (n=25) öğrenci yurdunda yaşadığı bulunmuştur (Tablo1).

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

Değişkenler		N	%
Yaş min-max :18-34 ort.±ss: 21.28±3.06	20 ve altı	22	51.20
	21 ve üstü	21	48.80
	Toplam	43	100.00
Cinsiyet	Kadın	25	58.14
	Erkek	18	41.86
	Toplam	43	100.00
Sınıf	1.sınıf	25	58.14
	2.sınıf	18	41.86
	Toplam	43	100.00
Mezun olunan lise	Fen Lisesi (nitelikli lise)	2	4.70
	Anadolu Lisesi (nitelikli lise)	18	41.90

	Sağlık Meslek Lise	3	7.00
	Diğer Anadolu Lisesi	9	20.90
	İmam Hatip Lisesi	8	18.60
	Diğer	3	7.00
	Toplam	43	100.00
En uzun yaşadığı yer	İl	25	58.14
	İlçe	11	25.58
	Köy	7	16.28
	Toplam	43	100.00
Aile yapısı	Çekirdek aile	34	79.07
	Geniş aile	9	20.93
	Toplam	43	100.00
Şu anda yaşadığı yer	Aile ile birlikte ev	16	37.21
	Öğrenci yurdu	25	58.14
	Öğrenci evi	1	2.33
	Cevapsız	1	2.33
	Toplam	43	100.00

Hemşire öğrencilerin klinik uygulama öncesi Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği toplam puanının 131.81 ± 11.53 , Mesleki memnuniyet alt boyutu 22.98 ± 3.21 , Mesleki yetkinlik alt boyutu 19.58 ± 2.79 ve Mesleki nitelikler alt boyutu 89.26 ± 7.60 olduğu, klinik uygulama sonrası Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği toplam puanının 133.07 ± 11.93 , Mesleki memnuniyet alt boyutu 22.42 ± 3.42 , Mesleki yetkinlik alt boyutu 19.74 ± 3.70 ve Mesleki nitelikler alt boyutu 90.91 ± 7.49 olduğu bulunmuştur.

Hemşire öğrencilerin klinik uygulama öncesi Durumluk Kaygı Ölçeği puanının 42.96 ± 9.85 ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanının 45.30 ± 8.42 olduğu, klinik uygulama sonrası Durumluk Kaygı Ölçeği puanının 42.63 ± 10.14 ve Sürekli Kaygı Ölçeği puanının 46.58 ± 9.70 olduğu bulunmuştur.

Hemşire öğrencilerin Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği klinik uygulama öncesi ile sonrası arasındaki puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t=-0.850$, $p<0.40$).

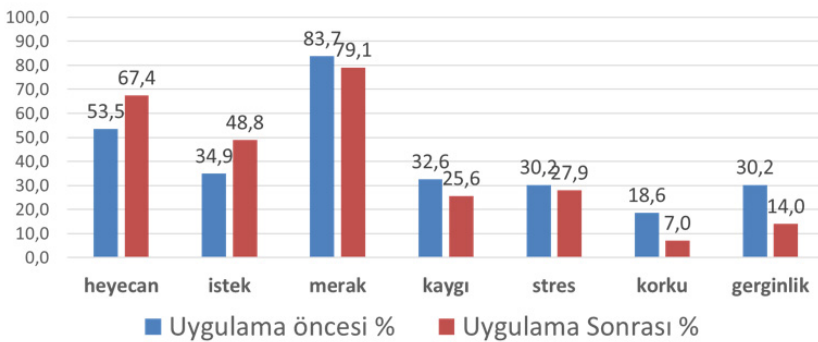
Hemşire öğrencilerin durumluk kaygı düzeyinin ($t=0.215$ $df=42$ $p=0.831$) klinik uygulama öncesi ile sonrası arasındaki puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Hemşire öğrencilerin sürekli kaygı düzeyinin ($t=-1.279$, $df=42$, $p=0.271$) klinik uygulama öncesi ile sonrası arasındaki puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 2. Katılımcıların profesyonel benlik kavramı ölçeği ve durumsal-sürekli kaygı ölçeği dağılımları

Ölçek ve Alt Boyutları	Klinik Uygulama	Ort.±ss	t	p
Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği	Öncesi	131.81±11.53	-0.850	0.400
	Sonrası	133.07±11.93		
Mesleki memnuniyet	Öncesi	22.98±3.21	1.249	0.219
	Sonrası	22.42±3.42		
Mesleki yetkinlik	Öncesi	19.58±2.79	-0.336	0.739
	Sonrası	19.74±3.70		
Mesleki nitelikler	Öncesi	89.26±7.60	-1.506	0.140
	Sonrası	90.91±7.49		
Durumsal Kaygı Ölçeği	Öncesi	42.95±9.85	0.215	0.831
	Sonrası	42.63±10.14		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Öncesi	45.30±8.42	-1.116	0.271
	Sonrası	46.58±9.70		

Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama süreçlerine dair algıladıkları duygular, klinik uygulama öncesi ve sonrası olmak üzere Grafik 1’de sunulmuştur. Yapılan değerlendirmede katılımcıların heyecan duygusunun %53.5’den %67.4’e, istekliliğinin %34.9’dan %48.8’e arttığı, merak duygusunun %83.7’den %79.1’e, kaygının %32.6’dan %25.6’a, stresin %30.2’den %27.9’a, korkunun %18.6’dan %7’e ve gerginliğin %30.2’den %14’e azaldığı bulunmuştur (Grafik 1).

Grafik 1. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama öncesi ve sonrası algıladıkları duygular

TARTIŞMA

Hemşirelik eğitimi öğrencilere mesleki profesyonellik kazandırmak adına teori ve uygulamalı eğitim sunar (Erdoğan vd., 2020). Hemşirelerin klinik uygulamalarında yetkin olmaları, rasyonel ve etik davranmaları, böylece kurallara otomatik olarak uymak yerine profesyonel benlik kavramlarına uygun olarak mesleki değerleri kazanmaları ve kaygı düzeylerini yönetmeleri beklenmektedir. Hemşirelik mesleğinin profesyonelliğin yüksek olması ve kaygının azaltılması verilecek hemşirelik bakımının kaliteli olmasını sağlar (Erdoğan vd., 2020). Bu doğrultuda klinik uygulamaların hemşirelik öğrencilerinin profesyonel benlik kavramı ve durumsal-sürekli kaygı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları aşağıda tartışılmıştır.

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin Profesyonel Benlik Kavramı Ölçeği ve alt boyutlarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Hemşirelik öğrencileri, öğrenci olarak geçirdikleri ilk yılda profesyonel benlik kavramlarını oluşturmaya başlamaktadır (Juanamasta, et al, 2023). Araştırmaya katılan hemşire öğrencilerin 1. ve 2. sınıf öğrencisi olduğu düşünüldüğünde katılımcıların iyi seviyede profesyonel benlik geliştirdiği belirlenmiştir. Literatüre göre hemşirelik öğrencilerinin profesyonellik algıları ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları araştırma bulgularımızı desteklediğini göstermektedir. Literatürde öğrenciler profesyonel hemşirelik değerleri açısından yüksek puanlar aldıkları görülmektedir (Bang et al, 2011; Cerit ve Temelli, 2018; Çevik ve Khorshid, 2012; Iacobucci et al, 2013; Kaya, et al, 2012; Meşe & Söylemez, 2024). Ayrıca Baykara vd., (2019)’nin çalışmasında öğrencilerin profesyonellik tutumları ortalamanın üzerindedir. Bunun nedeninin hemşirelik öğrencilerinin meslek algıları, hemşirelik eğitimi olabileceği belirtilmektedir (Poorchangizi vd., 2019). Ayrıca öğrenci hemşirelerin meslek algılarının “güvenlik, arkadaşlık, heyecan, özgecilik, savunuculuk, pragmatik ve motivasyon” olduğu belirtilmektedir (Schmidt ve McArthur, 2018). Öğrenciler profesyonel bir hemşirelik kimliği oluşturduklarında kişisel ve profesyonel değerleri değişir. Hemşirelik öğrencileri yeni değerler benimserler ve bu değerleri davranışlarına yansıtarak profesyonel benlik algılarını geliştirirler (Fagermoen, 1997). Farklı ölçekler kullanılmasına rağmen birbiriyle benzerlik gösteren bu çalışma sonuçları, klinik uygulama yapan öğrencilerin profesyonelliğe yönelik farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir (Çöplü et al, 2019). Yüksek bir profesyonel benlik kavramı, çalışma sırasında öğrenci başarısını etkileyecektir. Buna karşılık, düşük profesyonel benlik kavramı, dersi iyi takip edememe, okulda kalma veya okulu bırakma niyeti ve okulu bırakma gibi öğrencinin öğrenmesini etkileyebilir (Juanamasta, et al, 2023).

Çalışma bulgularında durumluk ve süreklilik kaygı düzeylerinin orta seviyede olduğu bulunmuştur. Bulgularımıza paralel olarak Rodrigues ve arkadaşları (2021) öğrencilerin kaygı düzeylerinin orta seviyelerde olduğunu, Ahmed ve arkadaşlarının (2023) yapmış oldukları çalışmada da öğrencilerin staj öncesi hafif düzeyde kaygı yaşadıklarını bulmuşlardır (Ahmed ve ark., 2023). Klinik uygulamalara yönelik Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin düşünce ve kaygı durumlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada durumluk ve süreklilik kaygı durumlarının orta seviyede olduğu bulunmuştur (Kıymaz ve ark., 2024). Ancak Durgun ve arkadaşları (2021) çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin Durumluk ve Süreklilik Kaygı düzeylerinin çalışmamızdan daha yüksek olduğu görülmüştür. Ünsar ve arkadaşlarının (2006) hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin kaygı düzeylerini incelediği çalışmada durumluk kaygı düzeylerin çalışmamıza göre daha düşük ancak sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencinin kaygısını artıran etkenlerin başında yapılacak işlemlerin bilinmezliği, farklı klinik ortamlar, işlemlerin karışıklığı, çalışanların tutumları gibi faktörler önemli yer tutmaktadır (Savcı ve ark, 2019; Özşaban ve Bayram, 2020). Araştırma sonuçlarımızla literatür arasındaki farklılıklar tüm bu değişkenlerin etkileri ile açıklanabilmektedir.

Ayrıca çalışma bulgularında klinik uygulama öncesine göre durumluk kaygı düzeyinin ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Araştırma bulgularından farklı olarak katılımcıların durumluk kaygıları arttıkça sürekli kaygı durumlarının da arttığını saptayan çalışmalar bulunmaktadır (Tüfekçi ve Türktemiz, 2019; Kıymaz ve ark., 2024). Klinik deneyim hemşire öğrenciler tarafından hemşirelik eğitiminin en çok kaygı (anksiyete) oluşturan bileşenlerinden biri olarak tanımlanmıştır (Sharif ve Masoumi, 2005). Klinik uygulama sonrası durumluk kaygı düzeyinin azalması beklenen bir durumdur. Klinik uygulamanın süreklilik kaygısını da etkilediği, kaygının etkin yönetilebilmesi için kaygı oluşturan faktörlerin çözülmesinin hemşirelik öğrencileri için klinik uygulama sürecini yönetmede daha başarılı olabilecekleri ve bu durumun sürekli bir kaygı yaşamalarının önüne geçebileceği söylenebilir. Araştırmanın diğer bir bulgusu hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama öncesi ve sonrası yüksek seviyede merak, orta seviyede heyecan ve düşük seviyede korku hissettiğidir. Katılımcıların heyecan ve istek duygularının klinik uygulama sonrası arttığı söylenebilir. Yapılan çalışmalarda klinik uygulamaya çıkan öğrencilerin ilk uygulama öncesinde korku, kaygı, heyecan-mutluluk ve üzüntü gibi duygu durumları yaşadıkları saptanmıştır (Gençköse ve ark., 2021; Kıymaz ve ark., 2024).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin profesyonel benliklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu bulgulara göre hemşirelik öğrencilerinin profesyonel benliklerinin olumlu olduğu söylenebilir. Hemşirelik öğrencilerinin orta seviyede durumluk ve süreklilik kaygısı yaşadığı saptanmıştır. Ayrıca çalışma bulgularında klinik uygulama öncesine göre profesyonel benlik algıları, durumluk ve sürekli kaygı arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırma bulguları doğrultusunda;

- Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik algısının daha da geliştirilmesi için mesleki derslerde profesyonel davranışlara daha fazla önem verilmesi ve derslerin kanıt temelli yaklaşımla yürütülmesi, klinik uygulamalarda uygun rol modellerinin belirlenmesi, rehber hemşireler ile çalışma olanaklarının sağlanması, mesleki örgütlenme bilincinin artırılması, mesleki etik kodlar ve meslek değerlerine ilişkin bilincin oluşturulması önerilebilir.

- Hemşirelik öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile ilgili olarak hem öğretim elemanları, hem de öğrencilerle birlikte çalışacak hastane personeli klinik uygulamanın başlangıcında öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek olabileceğini göz önünde bulundurmalıdırlar. Klinik uygulama öncesi öğretim elemanları, öğrencilerin çıkılacak stajla ilgili korkularını ve eksiklerini belirleyip bunların çözümüne yönelik yaklaşımlar geliştirebilirler. Hemşirelik öğrencilerinin kaygı yaşamadan klinik uygulamalardan beklenen kazanımları sağlayabilmeleri için klinik uygulamalar öncesinde eğitimde öğrenciyi merkeze alan düzenlemeler yapılması, inovatif eğitim metodlarının kullanılması, klinik uygulama öncesinde simülasyon uygulamalarının yapılması ve teorik eğitimlerin uygulama öncesi etkin danışmanlıklarla pekiştirilerek klinik uygulamaya hazırlanması ile hemşirelik öğrencilerinin kaygılarının kontrol altına alınabileceği düşünülmektedir.

- Ayrıca bundan sonra yapılacak çalışmalar için profesyonel benlik kavramı ve kaygı durumları ile ilgili her sınıfı kapsayacak daha geniş bir hemşirelik öğrenci örneklem grubunda boylamsal çalışmaların yapılması önerilir.

Etik Komite Onayı: İstanbul Esenyurt Üniversitesi Etik Kurulu(26.03.2024 Tarih ve 2024-03 Sayılı Karar)

Yazar Katkısı

Berra Yılmaz Kuşaklı: Araştırma tasarımı, literatür tarama, veri toplama, veri analizi, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Sümeyye Tiryaki: Araştırma tasarımı, literatür tarama, veri toplama, eleştirel inceleme.

Tüm yazarlar çalışmanın tamamını tartışmış ve son halini onaylamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

- Ahmed, F. A., Alrashidi, N., Mohamed, R. A., Asiri, A., Al Ali, A., Aly, K. H., ... & Almowafy, A. A. (2023). Satisfaction and anxiety level during clinical training among nursing students. *BMC nursing*, 22(1), 187. <https://doi.org/10.1186/s12912-023-01352-3>
- Bal, B., Korkmaz, M., & Özen, D. Ö. (2025). Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşire Olma Yolundaki İlk Klinik Deneyimlerinin Değerlendirilmesi: Bir Günlük Çalışması. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 1-9.
- Bang, K. S., Kang, J. H., Jun, M. H., Kim, H. S., Son, H. M., Yu, S. J., ... & Kim, J. S. (2011). Professional values in Korean undergraduate nursing students. *Nurse education today*, 31(1), 72-75.
- Bayar, K., Çadır, G., & Bayar, B. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi.
- Baykara, Z. G., Gündüz, C. S., & Eyüboğlu, G. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerine etkisi. *Cukurova Medical Journal*, 44(3), 712-722
- Brady M., Price J., Bolland R. ve ark. (2019). Needing to belong: first practice placement experiences of children's nursing students. *Comprehensive Child and Adolescent Nursing*, 42(1), 24-39.
- Cerit, B., & Temelli, G. (2018). Hemşirelik öğrencilerinde profesyonel davranışların cinsiyet ve sınıf düzeyine göre incelenmesi. *Journal of Health and Nursing Management*, 5(3), 164-171. <https://doi.org/10.5222/SHYD.2018.164>
- Çevik, K., & Khorshid, L. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin profesyonel davranışları uygulayabilme durumlarının belirlenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(2), 23-30. <https://doi.org/10.1111/nuf.12211>
- Çöplü M., & Tekinsoy Kartın P. (2019). Professional self-concept and professional values of senior students of the nursing department. *Nursing Ethics*. 26(5):1387-1397. doi:10.1177/0969733018761171

- Cetinkaya-Uslusoy, E., Paslı-Gürdoğan, E., & Aydın, A. (2017). Professional values of Turkish nurses: a descriptive study. *Nursing Ethics*, 24(4), 493-501.
- Demir S, Yıldırım NK. (2014). Psikiyatri hemşirelerinin mesleki davranışlarının belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5(1): 25–32.
- Dikmen, Y., Yönder, M., Yorgun, S., Usta, Y. Y., Umur, S., & Aytekin, A. (2014). Investigation of nurses' professional attitudes and factors influencing these attitudes. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 17(3), 158-64.
- Durgun, H., Can, T., Avcı, AB, & Kalyoncuoğlu, B. (2021). Covid-19 sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve kaygı düzeyleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14 (2), 141–147. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.824109>
- Erdoğan, Z., Eyuboglu, G., Ali, A. Y., Baykara, Z. G., Bulut, H., & Demir, S. G. (2020). İntörnlük uygulamasının hemşirelik öğrencilerinin kişisel ve mesleki benlik bağdaşım düzeyleri ile profesyonellik tutumları üzerine etkisi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 25-37.
- Fagermoen, M. S. (1997). Professional identity: Values embedded in meaningful nursing practice. *Journal of Advanced Nursing*, 25(3), 434-441.
- Genç Köse B, Bakoğlu E, Purut HP, et al. (2021). Yaşlı bakımı öğrencilerinin klinik uygulama deneyimlerinin niteliksel değerlendirilmesi. *Süreklî Tıp Eğitimi Dergisi*, 30(1), 1-8. <https://doi.org/10.17942/sted.860317>
- Gümüş G. & Ünlüsoy Dinçer N. (2023). Hemşirelik öğrencilerinde ilk klinik kaygının azaltılmasında etkili bir yöntem: progresif gevşeme egzersizleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(3), 1322-1331. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1183369>.
- Iacobucci, T. A., Daly, B. J., Lindell, D., & Griffin, M. Q. (2013). Professional values, self-esteem, and ethical confidence of baccalaureate nursing students. *Nursing Ethics*, 20(4), 479-490.
- Juanamasta, I. G., Aungsuroch, Y., Preechawong, S., & Gunawan, J. (2023). Factors related to professional self-concept of nursing students and nurses: a systematic review. *Iranian journal of nursing and midwifery research*, 28(6), 642-648.
- Karadağ, A., Hisar, F., & Elbaş, N. Ö. (2007). The level of professionalism among nurses in Turkey. *Journal of Nursing Scholarship*, 39(4).

- Kaya, A., & Kantek, F. (2016). Nurse managers' perception of professional values and affecting factors. *Journal of Health and Nursing Management*, 3(1), 18-25.
- Kaya, H., Işık, B., Şenyuva, E., & Kaya, N. (2012). Nursing students' individual and professional values. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 15(1), 18-26.
- Kelly, S., & Courts, N. (2007). The professional self-concept of new graduate nurses. *Nurse education in practice*, 7(5), 332-337.
- Kıymaz, D., Kılıç, Ü., & Saraçoğlu, E. (2024). Sağlık disiplini öğrencilerinin klinik uygulamalara yönelik düşünce ve kaygı düzeyleri. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 11(4), 507-514. <https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1471823>
- Kol, E. & Ince, S. (2018). Determining the opinions of the first-year nursing students about clinical practice and clinical educators. *Nurse Education in Practice*, 35-40. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2018.04.009>.
- Latif A.R. & Mat Nor M.Z. (2019). Stressors and coping strategies during clinical practice among diploma nursing students. *Malays. J. Med. Sci.*, 26 (2), 88-98. <https://doi.org/10.21315/mjms2019.26.2.10>.
- Leonard N.H., Beauvais L.L. & Richard W.A. (1995). Self concept-based model of work motivation. *Academy of Management Annual Meeting Proceedings*, 1:322-326.
- Meşe, S. & Söylemez, G. K. (2024). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçiminin profesyonel davranışa etkisi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 62-73.
- Öner N. & Compte A.L. (1985). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Elkitabı*, 20. Basım, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özsaban, A., & Bayram, A. (2020). Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama deneyimlerini etkileyen faktörler: sistematik derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 124-145. DOI: <https://www.doi.org/10.46971/ausbid.750585>.
- Poorgholami, F., Ramezanli, S., Jahromi, M. K., & Jahromi, Z. B. (2016). Nursing students' clinical performance and professional self-concept. *Bangladesh Journal of Medical Science*, 15(1), 57-61. <https://doi.org/10.3329/bjms.v15i1.22118>
- Poorchangizi, B., Borhani, F., Abbaszadeh, A., Mirzaee, M., & Farokhzadian, J.

- (2019). Professional values of nurses and nursing students: A comparative study. *BMC Medical Education*, 19, 1-7. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1878-2>
- Rodrigues Lavina, P. D., Abin, K., Shwetha, R., & Priya, M. N. (2021). Anxiety among the nursing students during the initial clinical experience. *Int J Curr Res Rev*, 13, 161. DOI: <http://dx.doi.org/10.31782/IJCRR.2021.131412>
- Sabancıoğulları S. & Doğan S. (2011). Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ölçeği (öhpbkö): Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 27 (2), 35-45.
- Sabancıoğulları S. & Doğan S. (2012). Profesyonel kimlik ve hemşirelik. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(4): 275-282.
- Sabancıoğulları, S., & Doğan, S. (2014). The professional self development levels and affecting factors of nurses working in a university hospital. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 17(1), 15-22.
- Savcı, C., Şerbetçi, G., & Kılıç, Ü. (2019). Sağlık disiplini öğrencilerinin klinik uygulama alanlarında sorun yaşama durumları ve beklentilerinin belirlenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences*, 4(3): 315-22 <https://doi.org/10.5336/healthsci.2018-64261>
- Sharif F., & Masoumi S. (2005). A qualitative study of nursing student experiences of clinical practice. *BMC Nursing*. 4: 6.
- Tektaş N, Yayla A, Sarıkaş A, Polat Z, Tektaş M. & Öz Ceviz N. (2016). Ön lisans öğrencilerinin staj uygulamalarının değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 5: 310-318.
- Ünsar, S. Erol, Ö. & Turan, N. (2006). Meslek esasları dersi alan hemşirelik ve ebelik 1. sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 3, 94-99.
- Wang A.H, Lee C.T. & Espin S. (2019). Undergraduate nursing students' experiences of anxiety-producing situations in clinical practicums: a descriptive survey study. *Nurse Educ Today*, 76, 103-108.
- Yalçiner N., Çam O., Demir B., İnce Ş., Koçoğlu Z. & Sağlam B. (2018). Öğrenci hemşirelerde profesyonel benlik kavramı ve etkileyen faktörler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 34(1), 66-78.

- Yazdannik A., Yekta Z.P. & Soltani A. (2012). Nursing professional identity: an infant or one with alzheimer, Iran J. Nurs. Midwifery Res, Feb: 17 (2 Suppl 1): 178-186.
- Yılmaz Karabulutlu E., Gündüz Oruç F., & Bahçecioğlu Turan G. (2019). Öğrencilerin Hemşirelik Eğitimi Sürecinde Yaşadıkları Stresin Profesyonel Benlik Gelişimlerine Etkisi. *Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(1):10-17.
- Yükseköğretim Kurulu-YÖK. (2008). Doktorluk, hemşirelik, ebelik, diş hekimliği, veterinerlik, eczacılık ve mimarlık eğitim programlarının asgari eğitim koşullarının belirlenmesine dair yönetmelik. Erişim Tarihi: 14.06.2025. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080202-9.htm>. 2008.